

BÚCSÚZUNK

Paksa Katalintól a legutóbbi számban elbúcsúztunk, a ZTI megemlékezését adtuk közre. Illendő, hogy dr. Márkusné Natter-Nád Klára kiegészítését ehhez még megtegyük.

Paksa Katalin 1998-tól 2009-ig – több mint tíz éven át volt a MAGYAR KODÁLY TÁRSASÁG ELNÖKSÉGI TAGJA – segítőkészen és aktívan. A Magyar Kodály Társaság mindenkor tisztelte a hagyományokat, megbecsülte és szeretettel őrizte az elődök munkásságát, a Társaság is gazdagabb lett hosszú ideig tartó jelenlétével.

2010-ben lemondott. Őt követte az elnökségben a Zenetudományi Intézet munkatársai közül dr. Szalay Olga.

Búcsú Bartalus Ilonától

Az egykori tarhosi Énekiskola arborétum jellegű parkjában a nyolcvan esztendőes vadgesztenye csoport, a százéves lucfenyő, vagy a Zenepavilon felé vezető vöröstölgy-sor évtizedek óta dacl az idővel. A lombkoronák közt már a tavasz készülődik. Mégis, mérhetetlen szomorúság tölti be az érzelmileg és emlékekkel odakötődők lelkét, mert ismét elveszítettünk egy kimagasló „szálfát”, egy ízig-vérig hivatásának élő, a magyarság zenei neveléséért lelkes elhivatottsággal fáradozó zenepedagógust. Egy tarhosi igazgyöngyöt, a kodályi-gulyási iskola neveltjét, Bartalus Ilonát...

A köröstarcsai születésű Ilike, ahogyan kollégái nevezték, tehetsége és zeneakadémiai végzettsége révén világkarriert futott be. Örök optimizmus, sugárzó lény és hatalmas tudása szuggesztív erővel hatott a legfiatalabb korosztálytól az őket nevelő énektanárookra, itthon és szerte a világban. 26 éves korától tanított Ausztráliában, Japánban, az Amerikai Egyesült Államokban, Európa számos országában, és hamarosan a Kodály-módszer külföldi átültetésének kanadai szakembere lett. 41 nyári egyetemet, 76 mesterkurzust tartott Kanada-szerte, ahol angol nyelvű népdalelemző könyvét tankönyvként használják. A Magyar Televízió felkérésére 51 zenei tárgyú filmet készített, valamennyit nívódíjjal tüntették ki. A Duna Televízió főszerkesztőjeként mintegy 60 zenei tárgyú program és portréfilm fűződik a nevéhez.

Munkásságáért 1999-ben megkapta a Magyar Köztársaság Érdemrend Kiskeresztje kitüntetését, valamint az Artisjus Nívódíját. 2000. október 23-án Rendületlenül Diplomával ismerték el, és Köröstarcsa Díszpolgárává

választották. 1997-től a Békés-tarhosi Zenei Napok keretében működő Kőrösi Nyári Akadémia ének-zenei szekciójának művészeti vezetője lett. Emberi közvetlensége, szakmai megszállottsága olyan küldetéstudattal párosult, mely hallgatóira és egész környezetére nagy hatással volt. A Békés Megyei Hírlap dr. Szathmári István professzorral, a „Szép magyar beszéd” nyelvművelő tanfolyam szakmai irányítójával „A kultúra papjainak” nevezte őket. A tanárnő a vele készített interjújában így vallott életútjáról:

„A budapesti Zeneakadémián karvezetői vörösdiplomát Bárdos Lajos, Szőnyi Erzsébet, Ádám Jenő növendékeként kaptam. Tőlük tanultam azt a hitet, hogy a nehéz feladatoktól sosem szabad megrettenni.”

Nemzetközi karrierje valójában akkor kezdődött, mikor a csellista Pablo Casals és Kodály Zoltán jelenlétében tartott bemutató órát. Ettől kezdve neve fogalommá vált! Hogyan is mondta békési nyilatkozatában:

„Az idő megadja minden kulturális érték maradandóságát. Nekünk, zenepedagógusoknak az a dolgunk, hogy a két pólust, a jó zenét és az embert közelítsük egymáshoz... Öröm minden olyan kezdeményezés, ahol a város zenei ünnepén Chopin-, Liszt-kottákat látok a kirakatokban, hangszerek, tablók hozzák közel az utca emberéhez a zene világát. A 205 éves művet, melyet a kurzus hallgatóinak tanítottam, úgy hívják: Egy kis éji zene, Mozart a szerzője. Mi ezt a fajta időtlenséget képviseljük.”

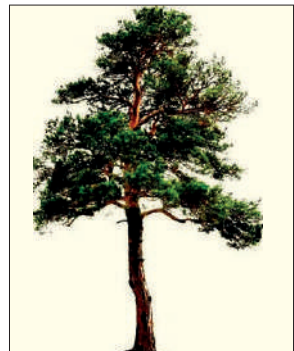
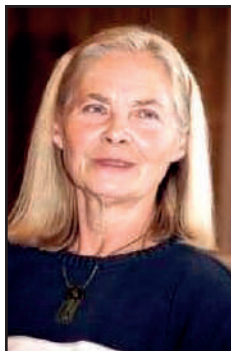
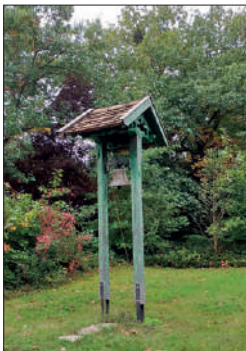
Bartalus Ilona áldozatos munkáját, gazdag pályafutását 2020. október 15-én a MMA Zeneművészeti Tagozata Életmű elismerésben részesítette.

Drága Ilike! Köszönjük, hogy tanulhattunk Tőled!

Neved összeforrott Békéssel és Tarhossal, tovább élsz minden itt felszálló dallamban, ahogy a bartóki Madárdalban hangzik: „Csak szoktam, csak szoktam zöld erdőben háltni, zöld ágakra szállni, fenyőmagot enni, gyöngyharmatot inni...”

Nyugodj békében!

Fejes Zsuzsanna

Bartalus Ili munkatársa voltam

Hitt bennünk. Akit jó szemével kiszemelt magának, abban a végtelenségig megbízott, és akármit rábízott. Biztos szemmel választotta ki a szemet az ocsú közül minden tekintetben. A csodálatos zenék hatalmas tárházából is a VII. szimfónia 2. tétele meg a Pisztráng ötös volt a kedvence, nem más. Az emberekkel is így volt. Egy cipőmegkötésből, egy jól kiválasztott outfitből messzemenő következtetéseket tudott levonni, és inentől végérvényes volt a bizalom.

Volt önbizalma, tudta, hogy sokat tud. És azt átadni is képes: osztályteremben, televízió stúdióban vagy bárhol, ahol másoknak szüksége van arra a tudásra.

Kodályt mindenenek felettinek tartotta. Minden mondatával egyetértett. A nyomában járt, mert méltó volt arra. Egy előadásom kapcsán jegyezte meg: „*ha a jövőben esetleg beszélsz erről a témáról, érdemes megemlíteni a „TETTREKÉSZ-GONDOLKODÓ ZOLI BACSIT is...”* – így, nagy betűkkel.

A mi főnökünk Beethoven meg Schubert! – vigasztalt, amikor egy-egy olyan felettes bántott, aki az említett kettőnek a nyomába sem léphet.

Félszavakból is megértettük egymást. Tudta, megérezte a gondolataimat, ha nem akartam, akkor is. Nem lehetett hazudni Neki.

Sokan mondhatjuk, ahogy azért lettünk azok, akik vagyunk, mert ismertük. Nem egy tanítványáról tudok, aki így vélekedik, és mi, a tévés munkatársai szintén: hihetetlen igényessége, mindent észrevevő okos és szigorú szeme, karakán véleményei ellenére igen, kijelentjük, ha Bartalus Ili nincs, vagy nem választ minket munkatársul, nem azok lennénk, akik vagyunk.

Csak abba szólt bele, amihez nagyon értett. A határterületeket vagy más műfajokat ránk bízta, annak ellenére, hogy a felelősség az övé volt.

Amikor életút-interjút készítettem vele, sokszor visszaadta. Nem javított bele, engem kért arra. Azt mondta, csak akkor mehet nyomdába, ha tökéletes lesz. Azt hiszem, az lett... A véglegesítés után ezt írta: „*Kicsi Okos Anikóm! Köszönöm a gyönyörű bevezetődet! Gratulálok! Nagyon dús, nagyon őszinte írás. Ahogy múlnak az évek, úgy tűnik, mindannyian egyre jobban emocionálisabbak leszünk. Hála Istennek! Te is új hangnembe moduláltál. Nekem – aki nem vagyok más, mint egy nagyadag érzelem – tetszik az új hangszerelésed. Ez alatt a pár hónap alatt igen közel kerültem*

Hozzád. Ez ajándék! Sokszor öllelek, öreganyád.” Máskor ezt írta: „Sok-sok szeretet Neked innen Vancouverből: ádámjenő nénéd, az örök infant-ilis és szenvedélyes mentorkád, bármiben segíthetek, csak szóljál, mindig számíthatsz rám.”

Szeretett köztünk lenni, nem egyszer a lakására is meghívott. Ott is végtelen tisztaság, rend, ízlés uralkodott. Megmutatta a dolgozószobáját, ahol hatalmas táblákra biztató, vigasztaló szavak voltak írva, ezek segítettek át a nehéz pillanatokon. Állandóan tanult, tervezett, dolgozott. Mindig volt mondanivalója.

Ha vendégségbe mentünk hozzá, forró vizet és egészséges ételeket adott, mert maga is úgy élt, nagyon vigyázott magára. Hiú volt, csak hibátlan hajjal, szép ruhában jelent meg mások előtt. Természetes ez, hiszen a szépség volt a szakmája, a zenei szépség megmutatása. Vigyázott családjára is, mindig szeretettel emlegetett férjére, akit néhány nappal később követett azon a végtelen úton. Már együtt lehetnek valahol... Örömmel beszélt gyermekeiről, unokáiról.

A munkatársa lehettem, rengeteget tanultam Tőle. Példát adott sok mindenből.

Hiányzik az utolsó beszélgetés... Annak ellenére, hogy akárhányszor mentem el lakása előtt, mindig eszembe jutott, és nemcsak akkor. Pár dolgot még elrendezhettünk volna. Tanácsot adhatott volna nagymamáságból, öregedésből, az élet rejtjelmeinek megoldásából... Ez elmaradt. Nagyon sajnálom. Ne haragudj, drága Ili!

Fehér Anikó

Elhunyt Almási István

Erdélyi népzenekutató, a Magyar Művészeti Akadémia tagja

Almási István, a 19. század jeles dalgyűjtőjének, Almási Sámuelnek dédunokája, 1934-ben született Kolozsváron, s ugyanott érettségizett 1951-ben. A Kolozsvári Zeneakadémia hallgatójaként csatlakozott a Jagamas János vezette népzenei terepkutatókhoz. Érdeklődése homlokterébe hamarosan a népzenei hagyomány kutatása került, amely mellett egy egész életre elkötelezte magát. Miután 1956-ban zenetanári és karvezetői oklevelet szerzett, egészen nyugdíjazásáig a Román Akadémia Kolozsvári Folklor Intézetének tudományos kutatójaként tevékenykedett. Gyűjtéseinek egyik célja az úgynevezett „fehér foltok”, a népzenei szempontból ismeretlen vagy kevésbé ismert területek feltárása volt (Érmellék, Szilágyság, Lápos mente, Aranyosszék, Kis-Küküllő - Maros köze, Nyárád mente, Homoród mente, Háromszék). Több ezer énekes és hangszeres dallamot gyűjtött, s azok nagyrészeről lejegyzést is készített.

Fontos szerepet játszott Seprődi János népzenei hagyatékának közreadásában (1974). Számos idevágó témájú publikációja mellett kutatástörténeti érdeklődését tükrözi 1989-ben megvédett doktori disszertációjának címe: Az erdélyi magyar népzene kutatás kezdeti korszaka (1920-ig). Kiemelkedő jelentőségű a Szilágysági magyar népzene című monográfiája (1979). Ugyancsak hiánypótló munka a losif Herteával készített 245 népi táncdallam című gyűjtemény. Számos témakört felölelő tudományos közleményeiből két gyűjteményes kötetben jelent meg válogatás az utóbbi években: A népzene jegyében (2009), „Most jöttem Erdélyből” (2019).

Számos tudományos, közművelődési és oktatási fórumokon tartott előadásokat magyar, román, német és angol nyelven. Nyelvtudását szaktanulmányok többirányú fordításával is kamatoztatta, hozzájárulva ezzel a román, magyar és német nyelvű szakirodalmak átjárhatóságához. A rendszerváltás utáni években előadásokat tartott kolozsvári, marosvásárhelyi, nagyváradi egyetemeken, az ELTE Folklor Tanszékén és a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Népzene Tanszékén.

Munkásságának kényszerű megszakadása nagy veszteség a magyar népzenetudomány számára. Befejezetlen munkáinak folytatása, gyűjtéseinek közreadása a következő kutatógenerációk nemes feladata. Emlékét megőrizzük és továbbadjuk szellemi utódainknak.

Átvétel a Zenetudományi Intézet honlapjáról

Elhunyt Dobos László

Pécsi Kamarakórus alapító
társ-karnagya, zeneiskolai igazgatója

„A pécsi zenei élet egyik legmeghatározóbb 20. és 21. századi alakja”, ahogy karnagy- és pedagógus kollégája, a 88 éves Ivasivka Mátyás nevezte Dobos Lászlót, Dunaföldváron született, 1932. január 4-én és 2 nappal 89 születésnapja előtt, 2021. január 2-án hunyt el Pécsen.

A dunaföldvári katolikus iskolában megkezdett tanulmányai első éve után családjával Pécsre költözött, s itt később a mai Széchenyi István, majd pedig a Nagy Lajos Gimnáziumban folytatta középiskolai tanulmányait, utóbbiban érettségizett, 1950-ben.

Gyerekkorában hegedülni és zongorázni tanult és a középiskolai fúvószenekarban klarinétozott is.

Tizenéves korában már vezényelt is, ugyanis azokban a nehéz időkben volt, hogy énektanár sem volt az iskolában, így előfordult, hogy zeneiskolai képzettségével ő vezette az iskola énekkarát. Az érettségi utáni években gyári munkás volt, majd a Baranya megyei Téglagyári Egyesülés technikusa lett. Hivatalos felnőtt karnagyi működését a Pécsi Tervező Iroda Énekkaránál kezdte, majd 1958-ban egykori diák- és cserkész társával, a novemberben 90. születésnapját ünnepelt Tillai Auréllal, akkori főiskolai tanársegéddel megalapították a mára már világhírűvé lett Pécsi Kamarakórust, melynek húsz éven át, 1978-ig társ-karnagya volt.

Amikor az ,50-es évek második felében végre megengedték, hogy felsőfokú tanulmányokat folytathasson, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola pécsi tanárképző tagozatán 1959-ben szerzett zenetanári diplomát, Agócsy László, Antal György és Kincses József növendékeként, míg a Népművelési Intézet Felsőfokú Karnagyképzőjén Párkai István és Káldor György tanítványa volt.

A pécsi Liszt Ferenc Zeneiskolában 1960-ban kezdett szolfézst tanítani, amihez erős inspirációt adhatott, hogy a Kodály-módszer legfőbb pécsi támogatójától, – a baráti zenei körökben „szolfézszipának” is nevezett – Agócsy Lászlótól kaphatta a személyes példát, s olyan sikeres volt működése, hogy 1967-ben a zeneiskola igazgatójává választották, mely tisztséget negyedszázadon át, egészen 1992-es nyugdíjba vonulásáig betöltötte.

Karnagyi profilját a Pécsi Kamarakórus – egy időben Pécsi Nevelők Háza Kamarakórus – társ-karnagyaként, Tillai Auréllal közösen alakította ki, s benne a reneszánsz és barokk szerzők jelentették az alapot (Josquin des Prés, Gastoldi, Marenzio, Monteverdi, Bach, stb.), de korán eljutott a

német romantikus egyházzene mestereüg, így például a kórus első lemezén Bruckner Ave Mariáját és Os Justi című művét vezényelte. De a 20. századi műveket is szívesen vezényelte, így például 1963-ban, halála évében Hindemithől a „Bolondság a művész élete” című madrigált, vagy a Kodály halálának 5. évfordulóján, 1972. március 9-én rendezett koncerten az Adventi éneket, majd 1978. áprilisában Szokolay Sándor Cantate Dominóját, rádiófelvételen is megőrzött remek előadásban. Miként Petrovics Emil Ördögtáncát, de a nála 7 évvel fiatalabb Pertis Jenő (1939-2007) műveiből is vezényelt néhányat, akárcsak Bárdos Lajos műveiből, akivel személyes jó kapcsolatba is került. Karnagyi, művészi ars poeticáját így foglalta össze egy interjúbán: „Én mindig azt vallottam, akkor jó a zene, ha örömet okoz. Ezt a felfogást egész életemben igyekeztem megtartani és továbbadni a tanítványaimnak. A legszebb rész a karnagságban az, amikor megszólal a mű, az a pillanat, amikor az addig a bensőnkben élő zene fizikai valóságában is életre kel. Ez jelentette a motivációt is az évtizedek alatt.”

Közösségformáló tevékenységének szép példája volt, hogy 1962-től 12 éven át vezette a Pécsi Kamarakórus Baráti Körének foglalkozásait, melyen sok olyan előadó is szerepelt, akiknek ez volt szinte az egyetlen megszólalási lehetőségük az akkori pártállami időkben. Köztük volt az illegális cserkészmozgalomban végzett munkájáért többször is börtönbüntetést szenvedett Barlay Ödön Szabolcs ciszterci szerzetes, Andrásfalvy Bertalan néprajztudós, későbbi kulturális miniszter, Mohayné Katanics Mária, Vikár László, Lukin László, Bartha Dénes zenetörténész, mellettük igen gyakran ott volt Bárdos Lajos, Martyn Ferenc pécsi képzőművész, Tám László fotóművész, Baross Gábor, Maklár József és Dobszay László, valamint a kórust alapító Dobos László és Tillai Aurél karnagyok, Várnai Péter zenetörténész, Kosa György zeneszerző, valamint Tusa Erzsébet és a Pécssett tanító, Bartók-tanítvány Székely Júlia zongoraművészek, a magyar szellemi élet elitje.

„A Kamarakórus »szízetet« jelentett az akkori nehéz politikai helyzetben a zűrzavaros világban. Szinte ellen-társadalomban éltünk, egymással testvérként...” – fogalmazott Dobos László.

Dobos László, amikor 1978-ban teljes egészében Tillai Aurélna hagyta a Pécsi Kamarakórust – amit persze azért még számtalan módon is segített, például a Kamarakórus Fesztiválokon –, még abban az évben megalapította a pécsi Jézus Szíve, vagy ismertebb nevén, Pius Templom Énekarát, melyet 35 éven át, 2013-ig vezetett, majd átadta az akkor épp 30 éves Balatoni Sándornak, aki addig főként orgonáit a kórusnak. Dobos Laci bácsi – akit mindenki így hívott a pécsi zenei életben, megkülönböztetve őt legidősebb, szintén karnagy fiától, Dobos László, Erkel-díjas hangmérnöktől – azonban azóta is segíti a Pius Kórust, például a 2018-as, 40 éves jubileumi koncert alkalmával is.

Dobos László 1992-es nyugdíjba vonulását követően több mint két évtizeden át tanított a pécsi Püspöki Hittudományi Főiskolán pedagógiát.

A katetika és az egyháztörténet mellett sokat foglalkozott a játék- és családpedagógiával is. Három szakkönyve is megjelent a témakörben.

Dobos László zenei tevékenységében még nagyon sok területről nem szóltunk, így például a Filharmónia keretei között tartott ifjúsági ismeretterjesztői-, és a helyi, írott sajtóban folytatott zenekritikusi munkájáról, de könyvek, cikkek, jegyzetek, zenei és más műfordítások, átköltések sokasága, különböző tematikájú előadások sorozata jelzi gazdag életútját, melyben társa volt szintén karnagy-zenepedagógus felesége, Ilka néni, aki a Laci bácsi tanáráról elnevezett, Agócsy László Zeneiskola igazgatója is volt.

Végezetül szóljunk arról, hogy Dobos László, akárcsak Tillai Aurél, Kincses József növendékeként hivatalosan is tanult zeneszerzést is, de a rendszerváltás felerősítette ez irányú tevékenységét, kiemelten is az egyházzene irányában. Az egyik legismertebb egyházzenei alkotása, a Mise keleti stílusban című műve, melynek Glória tételét az I. Pécsi Ökumenikus Kórustalálkozó 1997. május 11-én a Pécs-kertvárosi Református Templomban megtartott hangversenyén rögzített a Pécsi Rádió (hivatalosan a Magyar Rádió Pécsi Körzeti és Nemzetiségi Szerkesztősége), a pécsi Pius Templom Énekkara előadásában, Szauer Dezső – egykori Pécsi Kamarakórusbeli kórustitkár – tenorszólójával, Varga Zoltán orgonakíséretével, Dobos László vezényletével.

A művet a 80-as évek elején komponálta Dobos László, a nyugati és a keleti keresztény egyházfők, VI. Pál pápa és Athenagorasz konstantinápolyi pátriárka történelminek minősíthető, 1965-ös találkozásának emlékére, amikor semmissé nyilvánították a két egyház kölcsönös kiközösítését, a nagy egyházszakadást. A művet ezután folyamatosan repertoárján tartotta a Pius Kórus, és most már Dobos László Tiszteletére is szól az e világi és a Mennyei énekarban is!

Kovács Attila

Amtmann Prosper és Bartók Béla Emlék-díjas zenei szerkesztő

Megjelent a Zeneszó XXXI. évfolyam 1. számában 2021.

Várjuk olvasóink, tagtársaink leveleit a Kodály szellemében történt megmozdulásokról, eredményekről és gondolatokról egyaránt.